

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ КИЄВО-ПЕЧЕРСЬКИЙ
ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИЙ ЗАПОВІДНИК

ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ І ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ

МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА – проблеми, сьогодення, перспективи

*Матеріали П'ятої науково-практичної конференції
(28–29 вересня 2017 р.)*

КИЇВ – 2017

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ

- Пивоваров Сергій Володимирович**, доктор історичних наук, професор, заступник генерального директора Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника з наукової роботи – голова
- Ничкало Нелля Григорівна**, доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України, академік-секретар Відділення професійної освіти і освіти дорослих НАПН України – співголова
- Лук'янова Лариса Борисівна**, доктор педагогічних наук, професор, директор Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України
- Філіпчук Наталія Олександрівна**, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник відділу змісту і технологій навчання дорослих Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України
- Караманов Олексій Владиславович**, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загальної та соціальної педагогіки, завідувач Лабораторії музейної педагогіки Львівського національного університету імені Івана Франка – співголова
- Топилко Олег Васильович**, начальник відділу музейно-освітньої роботи Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника – відповідальний секретар
- Белоусова Тетяна Костянтинівна**, фахівець I категорії відділу музейно-освітньої роботи Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника – відповідальний редактор
- Столова Ганна Олександрівна**, заступник начальника відділу музейно-освітньої роботи Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника
- Лучук Тетяна Євгенівна**, фахівець I категорії відділу музейно-освітньої роботи Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника

Рецензенти:

- Михайлина Любомир Павлович**, доктор історичних наук, доцент, провідний науковий співробітник Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника
- Грищенко Юлія Валеріївна**, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник відділу змісту і технологій навчання дорослих Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України

Рекомендовано до друку:

Вченою радою Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих
Національної академії педагогічних наук України
(протокол № 10 від 25.09.2017 р.)

Відповідальність за достовірність інформації несуть автори

Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи. Матеріали П'ятої науково-практичної конференції (28–29 вересня 2017 р.) / Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник. – К., Талком, 2017. – 132 с.

До збірника увійшли розвідки учасників П'ятої науково-практичної конференції щодо проблем розвитку музейної педагогіки, питань сучасної інтерпретації історико-культурної спадщини та використання її потенціалу в освіті і вихованні дітей. Учасники конференції – музейники, науковці, викладачі вищих навчальних закладів, керівники й педагогічні працівники вищих, загальноосвітніх, середніх спеціалізованих установ, закладів позашкільної освіти, педагоги-психологи, представники громадських організацій та ін. У своїх статтях вони узагальнюють набутий досвід та визначають закономірності, методи і форми діяльності у музейній педагогіці.

ББК 79.1(4УКР)

© Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник, 2017
© Автори статей, 2017

Нерода Т. В.	Формалізація моделі контенту інформаційного порталу профільної музейної установи	66
Онищук А. А.	Міжмузейний проект-квест “Школа музейної магії”	69
Павленко Ю. Г. Топчій Н. М.	Елементи музейної педагогіки у навчально-виховному процесі початкової школи	71
Палійчук О. В.	Історична свідомість через музейну педагогіку	74
Попова М. А.	Онтологічний реєстр архівних документів, пов’язаних з життям, творчістю та вшануванням пам’яті Тараса Григоровича Шевченка	78
Попова М. А. Барвіцька Г. К.	Сучасний контекст функціонування проекту “Музейна планета” у навчально-виховному процесі	81
Постригач Н. О.	Музейна педагогіка в Греції	84
Пушонкова О. А.	Формування візуального мислення у молодіжних проектах ЧОХМ	89
Сліпчишин Л. В.	До питання досвіду реалізації освітньої функції музею у професійному навчальному закладі	92
Стрижак О. Є.	Шкільні віртуальні музеї – платформа історико-культурної наукової освіти	95
Стрільчук В. М.	Діяльність Бродівського історико-краєзнавчого музею у сфері популяризації, збереження та промоції історико-культурного спадку міста Броди шляхом участі в міжнародному проекті “СНОІСЕ: культурна спадщина і сучасність”	98
Султанова Л. Ю.	Застосування інтерактивних форм у змісті полікультурної освіти майбутніх викладачів вищих навчальних закладів	102
Трощинська О. І. Діденко Я. Л.	Залучення дитячої аудиторії до музею: з досвіду роботи Національного історико-культурного заповідника “Чигирин”	105
Удич З. І.	Музейна педагогіка та інклюзія в контексті Нової української школи	108
Удовиченко І. В.	Компетентнісний підхід у музейній педагогіці	111
Філіпчук Н. О.	Виховання особистості засобами музейної педагогіки	115
Халіль І. С. Коганов С. Ю.	Молодші школярі в музеї. Інтерактивна екскурсія “Таємниці ченців-лікарів”	117
Харсун О. В.	Музейна педагогіка: робота з дітьми молодшого шкільного віку (з практики Черкаського обласного художнього музею)	119
Щербина Г. І.	Через музей до серця	123
Яремін В. Ю.	Форми ознайомлення дитячої музейної аудиторії з гуцульським народним строєм	127
Ярошенко Ю. О.	Обласний зліт юних краєзнавців та активістів музеїв при навчальних закладах як дієва форма патріотичного виховання учнівської молоді	130

Удич Зоряна Ігорівна

кандидат педагогічних наук, доцент
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА ТА ІНКЛЮЗІЯ В КОНТЕКСТІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Згідно з концепцією Нової української школи та щойно прийнятим (5 вересня 2017 р.) новим Законом про освіту реформування середньої загальноосвітньої школи опиратиметься на кінцевий результат: оволодіння учнями компетентностями, серед яких є і загальнокультурна. Разом із іншими необхідними вміннями та досвідом, вона має вплинути на формування світоглядної позиції учнів. Крім цього, в оновленому освітньому законодавстві значну увагу приділено впровадженню інклюзивної освіти. Вона покликана створити сприятливе середовище для спільного навчання, соціалізації учнів із типовим психофізичним розвитком та з інвалідністю [1, 341]. На наше переконання, саме музейна педагогіка є одним із тих ресурсів, який сприятиме реформуванню освітньої сфери і реалізації інклюзії в освітній сфері.

Зміст поняття “музейна педагогіка” найчастіше трактується як “галузь діяльності, що здійснює передачу культурного досвіду на основі міждисциплінарного та поліхудожнього підходу через педагогічний процес в умовах музейного середовища” і “наукова дисципліна на стику музеєзнавства, педагогіки та психології, що розглядає музей як освітню систему” [2, 27; 3, 10]. Серед основних завдань музеїв при навчальних закладах є: залучення молоді до краєзнавчої, науково-дослідницької, художньо-естетичної та природоохоронної роботи; формування в молоді соціального досвіду на прикладах історичного минулого України; вивчення, експонування та популяризація історико-культурних і природних надбань рідного краю засобами навчально-виховної й просвітницької роботи; розширення і поглиблення загальноосвітньої та допрофесійної підготовки молоді засобами позакласної, позашкільної роботи; надання допомоги педагогічним колективам навчальних закладів у впровадженні активних форм роботи з учнями: залучення дітей, учнів і молоді до формування, збереження й раціонального використання Музейного фонду України; проведення культурно-просвітницької роботи серед дітей і молоді інших верств населення [4].

Зважаючи на ці завдання і на те, що сьогодні музейна інституція розширює свої функції, можемо стверджувати, що вона стає центром соціокультурного розвитку. Тому для загальноосвітньої школи є важливим налагодити із музеями співпрацю. Взаємодіючи, інклюзивна школа та музей нового типу зможуть не лише реалізувати ідею національно-патріотичного виховання, розвитку творчих здібностей учнів та свідомого ставлення до надбань світової і вітчизняної науки й культури, а також сформувати єдину систему світоглядних цінностей, у центрі якої стоятиме гуманізм. Це, у свою чергу, дозволить позбутися багатьох стереотипів щодо людей з інвалідністю, їх можливостей, місця у суспільстві, здатності до самореалізації.

На сьогоднішній день вже накопичено чималий досвід у різних формах взаємодії школи з музеєм. Серед них: екскурсії, музейні уроки, різнотематична гурткова робота, пересувні виставки, тематичні заняття, спільне проведення масових заходів, циклів бесід, надання приміщення музею для проведення учнівських виставок і презентацій тощо [5]. Вагоме значення в організації позаурочної дозвілдової діяльності учнів мають також і створення школярами виставок

чи експозицій, пошук, опис та вивчення експонатів. Адже під час цього учні отримують ще й досвід взаємодії та співпраці один із одним, відбувається розвиток учнівського колективу. Це має вагоме значення особливо для інклюзивного класу, у якому можуть навчатися учні із різними типами порушень, які найчастіше мають особливі потреби в організації середовища для їх соціалізації та активної участі у навчально-виховному процесі.

Оскільки в системі освіти з'явилася нова форма навчання – інклюзивна, перед музеями стали нові виклики: пошук ефективних форми та методів взаємодії з учнями інклюзивних класів. У цьому випадку необхідно враховувати не лише індивідуальні та вікові особливості учнів, але й інвалідність деякого з них (аутизм, синдром Дауна, дитячий церебральний параліч, мовленнєві порушення, затримку психічного розвитку, порушення слуху, зору тощо). Музейним педагогам необхідно не лише знати специфіку того чи іншого діагнозу, можливі прояви у поведінці, потреби в отриманні інформації, можливості та обмеження учнів з інвалідністю, але й мати навички комунікації із тими, хто має порушення зору, слуху, перебуває в інвалідному візку чи користується додатковими або компенсаторними засобами. Таким чином, підготовка музейних педагогів потребує удосконалення.

Ще одним важливим фактором у ефективній співпраці музею та школи з інклюзивним навчанням є відповідне облаштування музейного середовища, яке, на думку І. Самсакової, включає такі компоненти: навколomuзейний простір, що організовує увагу глядача; власне музейне приміщення, що налаштовує на сприйняття витворів мистецтва; експозицію як презентацію музейних пам'яток [6]. Однак необхідно пам'ятати і про середовище пересування відвідувачів (прилегла територія, зона висадки, вхід, коридори, сходи, туалети, кімнати для занять), тобто архітектурна споруда і прилегла до неї територія, яку використовує музей, має відповідати основним принципам універсального дизайну та архітектурної доступності, завдяки яким речі, простір, послуги, взаємодія між людьми стають зручними, безпечними, доступними: рівноправне використання (конструкція корисна й може продаватись людям з різними здібностями); гнучкість у користуванні (конструкція враховує широкий спектр індивідуальних переваг і здібностей); просте й інтуїтивне використання (принцип користування легко зрозуміти, незалежно від досвіду, знань, рівня концентрації користувача); інформація, що сприймається (ефективна передача інформації, сприйняття відповідно до здібностей); допуск на помилку (конструкція мінімізує небезпеку та негативні наслідки випадкових або ненавмисних дій); малі фізичні зусилля (мінімум зусиль та втоми); розмір і місце для під'їзду і використання (згідно прийнятих стандартів) [7]. Особливу увагу необхідно приділити пандусу, поручням, ліфтовій кабіні, інформаційному супроводу (додаткове застосування шрифту Брайля).

Отже, реалізація ідеї інклюзії у взаємодії музею та школи стане можливою за наступних умов: підготовки музейних педагогів до взаємодії із учнями з різними діагнозами та асистентами учителів; планування спільних заходів протягом усього навчального року у шкільній та позашкільній роботі із врахуванням навчального плану та програм навчальних дисциплін; підбір таких форм заходів та методів взаємодії, за яких усі учні будуть активними учасниками процесу; облаштування усіх приміщень, виставок, експозицій, примузейної ділянки відповідно до вимог універсального дизайну; під час планування тематичних експозицій необхідно врахувати тему інвалідності, з метою формування в учнів толерантного ставлення до цього явища (напр.: “Досягнення українських пара олімпійців”, “Усі люди різні, але мають однакові права”, “Життя людей з інвалідністю у різні історичні періоди” тощо).

Таким чином, музейна педагогіка як освітня система потребує удосконалення з метою врахування основних положень інклюзивної освіти. Саме це питання і є для нас актуальним у подальших дослідженнях.

Примітки

1. Удич З. І. Основи інклюзивної освіти: Навчально-методичний посібник. – Тернопіль: КЦ “ПРИНТ-ОФІС”, 2015. – 378 с.
2. Курс “Музейна педагогіка”: особливості взаємодії школи й музею // Мистецтво та освіта. – 2009. – № 3. – С. 27-30.
3. Карсим І. А. Культурно-освітня діяльність музеїв. Навч. посібник для студентів IV курсу. – К.: Кафедра археології та музезнавства історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2007. – 112 с.
4. Положення про музеї при дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладах, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України // Наказ Міністерства освіти і науки України від 22.10.2014 – № 1195. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1415-14>
5. Кушнір Л. І. Державний музей і школа – шляхи інтеграції. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://artmuzeum.kr.ua/ru/pro-muzejru/archiv-konferenczij/konferenczij-muzej-i-suspilstvo.-problemi-i-perspektivi/kushnir-l.i.-derzhavnij-muzej-i-shkola-shlyaxi-integraczii.html>
6. Виховання особистості учня засобами музейної педагогіки. – 2015. – Вип. 68. – С. 119-123. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppn_2015_68_22
7. Т. Архітектурна доступність та універсальний дизайн. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://arhitekturdostupnist.blogspot.com/>